

8 59

S-63

Józef Piwnikarczyk.

3426 a-b

Pierwsza polska ustawa
górnicza

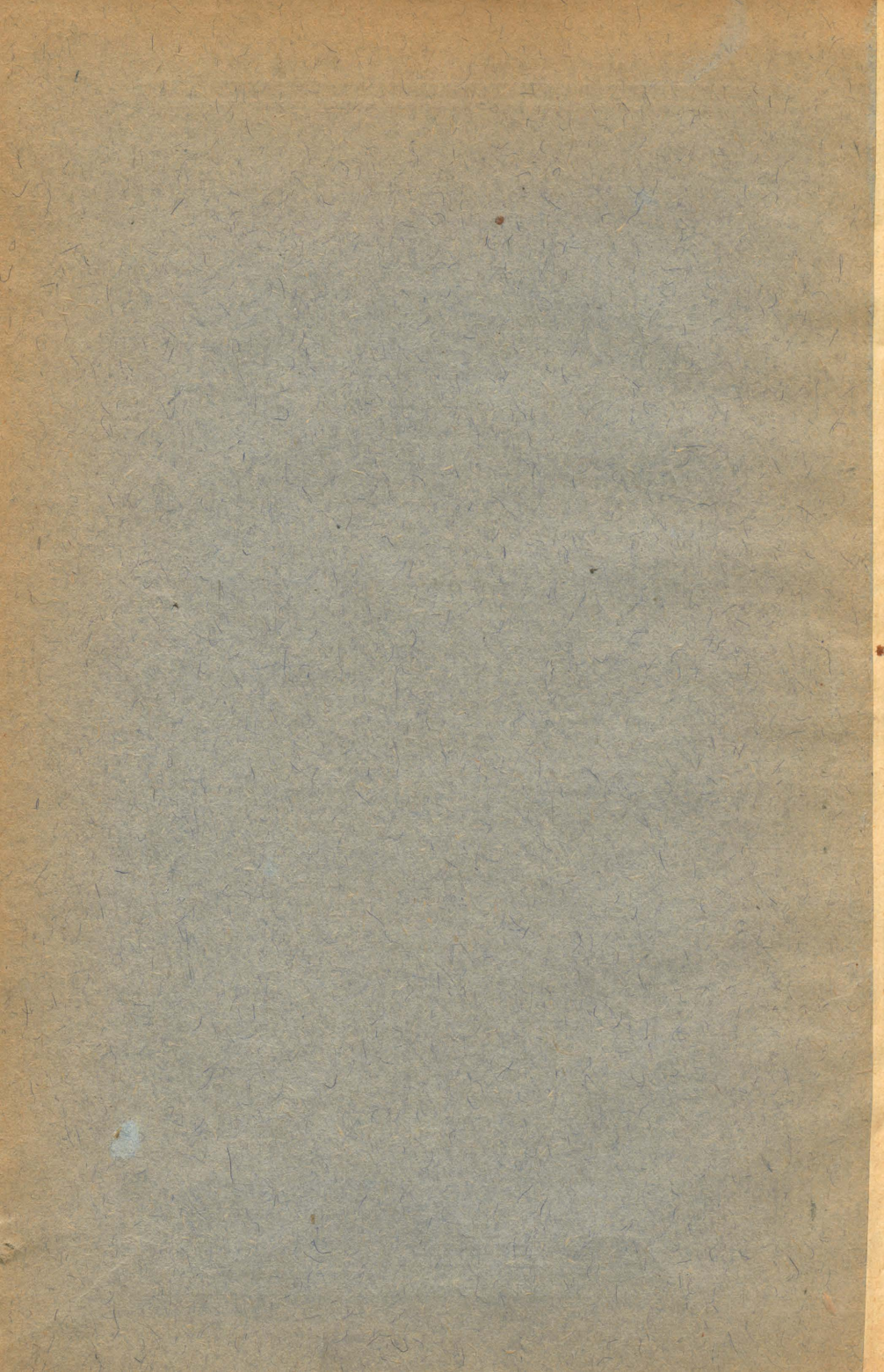
czyli

„Ordunek Górny“

Historyczny dokument
Górnego Śląska
z roku
1528.

205.

Józef Piwnikarczyk.

Pierwsza polska ustawa
górnicza

czyli

„Ordunek Górny“

Historyczny dokument
Górnego Śląska
z roku
1528.

Nakładem Józefa Piernikarczyka, Tarnowskie Góry. 1928.

~~3.821~~

~~II 2882~~

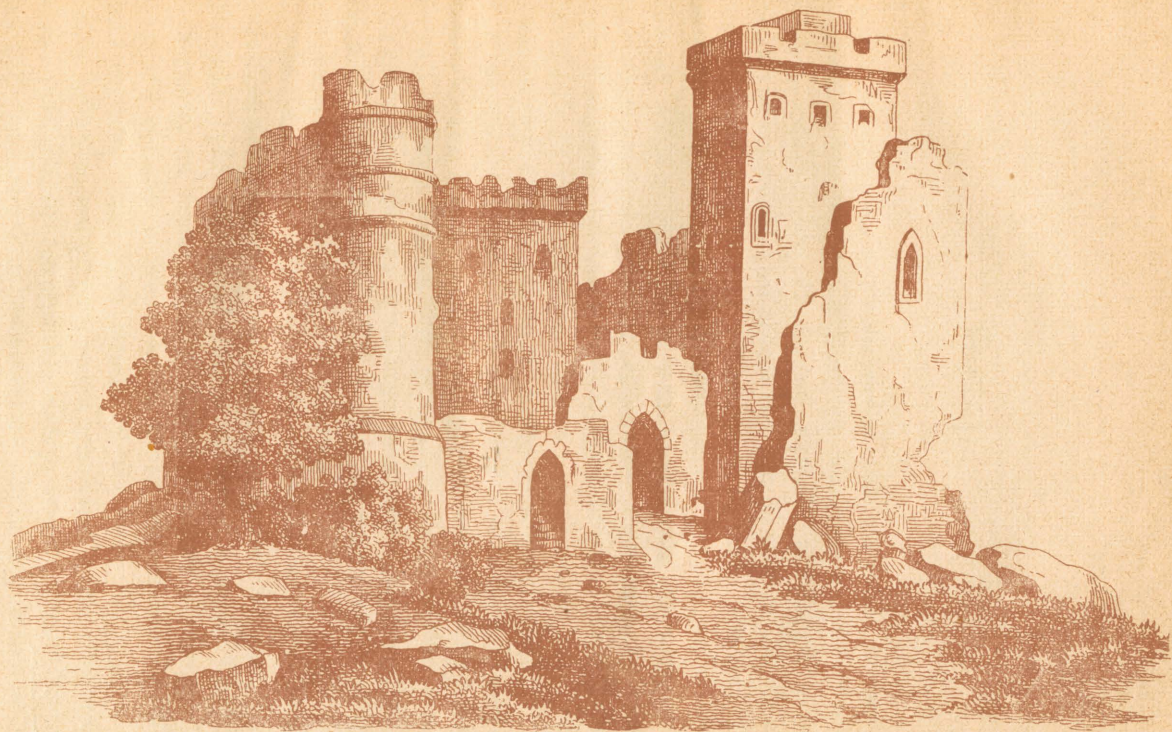
II. 2772

Nr B 2709

BIBLIOTEKA GŁÓWNA AGH

1000164257

Ruiny zamku Piastowskiego w Opolu z 16-go stulecia.

II. 2772

~~3476 a 6~~

~~8. 821,~~

~~II 2882.~~

Wstęp.

Przedziwny zbieg okoliczności tak zdziałał, że właśnie tuż przed upływem 4-ro wiekowego istnienia ustawy górniczej zdołałem odkryć ten klasyczny pomnik polskiego ustawodawstwa górniczego. Dokument ten jest dowodem, jak sławnym i czcigodnym był zawód górniczy w Polsce. Ordynacja ta jest dalej starym zabytkiem ówczesnego języka polskiego na Górnym Śląsku, daje nam ona częściowo również poznać dawniejsze stosunki prawne, społeczne, ekonomiczne i nawet religijne w starej dzielnicy Piastowskiej, która może być dumna z tej karty dziejów swoich. Ustawa ta bowiem jest jednym z twórców wysokiej i prastarej kultury polskiej, Śląska.

Czterysta lat minęło od chwili, jak ostatni z Piastów na Opolu, książę Jan, kładł podwaliny pod wielkie dzieło gospodarze Górnego Śląska. W prastarym kraju młota i kilofa, w kolebce dzisiejszego wielkiego przemysłu śląskiego w Tarnowskich Górach, rok 1528 rozpoczął nową erę w dziejach górnośląskiego górnictwa i hutnictwa.

Na przełomie dziejów, przy schyłku wieków średnich i przejściu do czasów nowożytnych, gdy śmiali żeglarze nowe odkrywali lądy, gdy ginęły stare systemy, a nowy duch wiał po Europie, na ziemi śląskiej zaszły doniosłe wydarzenia polityczne i zmiany w stosunkach, które zadecydowały na całe wieki o losie i szczęściu dzielnicy śląskiej. W tym właśnie czasie odkryto na polach wsi Tarnowice, gdzie obecnie położone jest miasto Tarnowskie Góry, bogate złoża kruszców. Nastąpił ponowny i najświetniejszy okres górnictwa w ziemi

bytomskiej. Twórcą i krzewicielem najpoważniejszym tegoż górnictwa i hutnictwa był książę Jan Opolski. On to nabył zastawioną przez Macieja, króla węgierskiego, ziemię bytomską od Jana z Żerocina. W ten sposób Jan Opolski połączył w pewną całość rozdzielony od szeregu lat Śląsk Górny, gdyż do księstw Opolskiego i Racibórskiego przyłączył i ziemię bytomską z zamkiem w Świerkłańcu.

Ażeby przyciągnąć z okolic górniczych gwarków i górników nadał Jan Opolski swoim ziemiom szerokie przywileje, t. zw. wolność górnictwą w roku 1526. Równocześnie polecił zbierać pewne stare polskie prawa zwyczajowe i wreszcie w środę po św. Marcinie w roku 1528 wydał tenże książę słynną ordynację, która stała się osią i fundamentem, na którym opierało się następnie przez cztery stulecia całe górnictwo, przemysł i hutnictwo górnośląskie aż do naszych czasów.

Ordynacja ta była wzorowana na polskich górniczych zwyczajach prawnych, zarazem i bytomskich, wreszcie i na frankońskim prawie górniczym, jak to jest wyraźnie zaznaczonem w artykule pierwszym niemieckiej kopji z 16 stulecia. Oryginału nie dało się nigdzie odszukać. Jedyną pozostałością, polskim zabytkiem tej ordynacji jest dotąd zachowany wyciąg jej z tych czasów. Kopja ta jest przechowana w państwowem archiwum w Wrocławiu. Znajdowała się ona w archiwum miejskim w Tarnowskich Górach, ale przed 60 laty wraz z innymi dokumentami zabrano ją do Wrocławia.

Jeżeli początek tarnogórskiego górnictwa położymy na rok 1528, to twierdzenie to zyska jeszcze więcej mocy przez to, jeżeli się zważy, że w roku 1528 zawarł ks. Jan Opolski umowę z Piotrem Wrochemem, ówczesnym właścicielem wsi Tarnowice, na którego polach odkryto kruszce. Dalej przez to, że w roku 1528 ukazała się pierwsza ustawa górnicza, że w roku 1528 spotykamy pierwszy raz dotąd istniejący urząd górniczy w Tarnowskich Górach, pierwszych urzędników

górnicych, dalej, że zachowane dotąd rachunki, które należy uważać jako pierwsze, rozpoczynają się z rokiem 1528 i że żadne starsze księgi górnicze jak z roku 1528 nie istnieją. Przywilejem zaś tego księcia, Jana Opolskiego z roku 1529 otrzymał urząd górniczy w Tarnowskich Górach własny herb, używany odtąd zawsze na pieczęciach tegoż urzędu.

Dla większego zrozumienia rzeczy i ówczesnych stosunków należy dodać, że obok Jana Opolskiego krzątał się i uwijał się już wówczas na Śląsku margrabia Brandenburski Jerzy, brat Albrechta, księcia pruskiego, siostrzeniec synów Kazimierza Jagiellończyka, króla polskiego.

Węzły krwi ułatwiły margrabiemu Jerzemu usadownienie się na Górnym Śląsku. Przebywając na dworach swego wuja, Władysława Jagiellończyka, króla czeskiego i węgierskiego, pozyskał sobie jego względy, a po śmierci jego został wychowawcą króla Ludwika. Sprzedawszy czempredzej swoje dobra na Węgrzech, kupił na Śląsku księstwo Karniowskie, a ponadto od króla Ludwika otrzymał różne przywileje i nadania, a szczególnie zapewnienie, że może oczekiwać nabycia ziem po bezdzielnym Janie Opolskim. Dlatego też jeszcze za życia Jana Opolskiego widzimy go u jego boku, interesującego się wszystkim tem, co miało przynieść dochody a więc i górnictwem tarnogórskim w ziemi bytomskiej. Starał się margrabia Jerzy ściągnąć na Górny Śląsk górników z Frankonji i oprzeć górnictwo górnośląskie częściowo także na wzorach saskich i frankońskich.

Ponieważ zaś ordynację górniczą z roku 1528 podpisał zarówno Jan Opolski jak i Jerzy Brandenburski, każdy dla swoich ziem, więc widocznie musiało tu nastąpić obopólne porozumienie i ułożenie tego ustroju górniczego. Stąd zrozumiałem jest, dlaczego na polskich ziemiach, na których górnictwo i hutnictwo było nietylko bardzo stare, ale i wzorowo ułożone, zostały do ustawy górniczej wprowadzone wpływy frankońskie.

Przez wyrazy „polskie prawne zwyczaje górnicze” należy rozumieć te, które już w średniowieczu podczas pierwszego rozkwitu polskiego górnictwa miały swoje znaczenie a nabrały większego w nanowo rozwiniętym górnictwie olkuskim, a tarnogórskiemu i bytomskiemu bardzo podobnym. Wielu polskich gwarków, a szczególnie olkuskich i krakowskich brało w tem górnictwie udział i wytworzyło się równe prawo zwyczajowe przez przenoszenie się górników z jednego okręgu górniczego do drugiego.

Jak wielkie znaczenie miała ordynacja górnicza z roku 1528, wskazują na to liczne wzorowania i powoływania się na nią. Także pierwsza pruska ordynacja śląska Fryderyka II z roku 1769 jest wzorowana na ordynacji Jana Opolskiego i zwie się „zrewidowana śląska ordynacja górnicza”. Na tej zaś opierała się obecnie obowiązująca u nas dotąd pruska ustawa górnicza.

Tym sposobem mamy właściwie utrzymaną ciągłość ustawodawstwa górniczego od polskiego średniowiecznego prawa zwyczajowego do dnia dzisiejszego.

Zaraz po śmierci Jana Opolskiego w roku 1532 miała ordynacja górnicza Jana Opolskiego zostać wyjaśnioną. Dlatego margrabia Jerzy Brandenburski dołożył wszelkich starań, aby przy tem zważano na gruntowność i porządek. W tym celu też pisał pomiędzy innymi w roku 1532 z Raciborza do Leonarda von Gendorfa, mistrza kameralnego, aby przybył osobiście do Karniowa, gdyż musi z nim rozstrzygnąć różne sprawy, które odłożone zostały, aż do jego przybycia, „pomiędzy temi szczególnie ordynacja górnicza z roku 1528 jest ta, której myśmy dotąd jak sam możesz się domyśleć, bez twojej obecności nie mogli załatwić i w życie wprowadzić”.

Również czas założenia Spółki Brackiej w Tarnowskich Górach przypada na rok 1528. Ordynacja górnicza z tegoż roku nie pominęła i tej tak pożytecznej instytucji. Osobny

artykuł a mianowicie § 58 wyraźnie postanawia: szychtmistrze, hutmani, płoczkarze, rosztarze i wszyscy szafarze, którzy w swej mocy robotniki mają, powinni byli od robotników swoich ściągać każdej soboty po 2 halerze. Oni sami nie mieli nic dawać. Pieniądze te musiano wkładać do zamkniętej skrzyni i miały pozostawać pod nadzorem najwyższych urzędników górniczych i miały służyć potrzebom chorych górników i być obracane na różne cele społeczne. Co kwartał miano z administracji składać sprawozdanie."

Instytucja ta istniała bez przerwy 230 lat prawie, aż do upadku górnictwa i trudniła się także górnictwem. Już w pierwszej połowie 16 wieku zbudowano w Tarnowskich Górach dla górników lecznicę. Z tego poznajemy jak staremi są różne urządzenia społeczne na ziemi śląskiej. W wolnej Polsce górnictwo i hutnictwo oparte na dawnej i sławnej tradycji, coraz lepiej się rozwija i nadal stanowić będzie potęgę państwa i narodu.

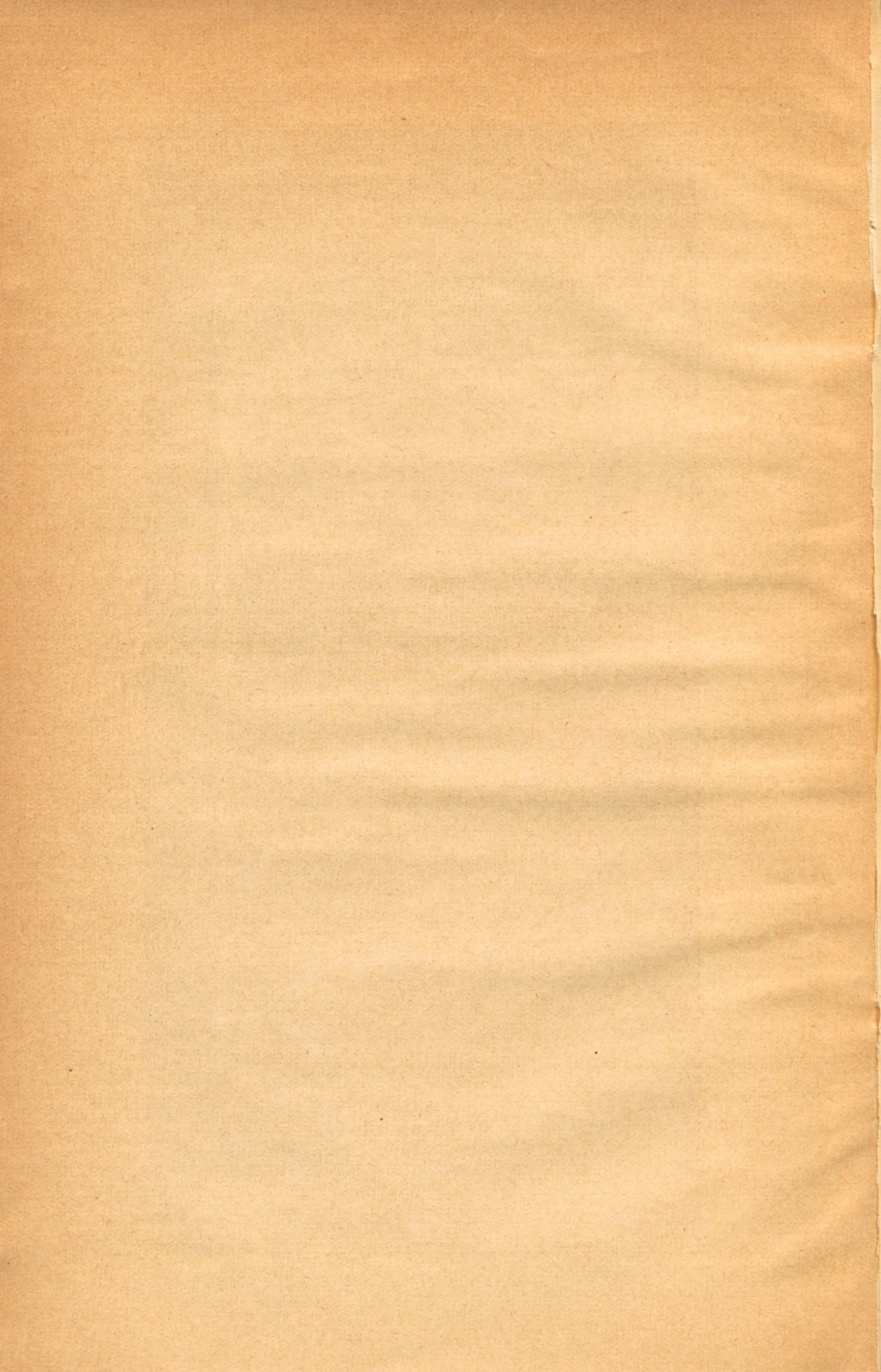
Szczęść Bożel

Tarnowskie Góry, w listopadzie 1928 r.

Józef Piernikarczyk.

Pomnik marmurowy księcia Jana Opolskiego w katolickim kościele parafjalnym św. Krzyża w Opolu.

Książę Jan Opolski.

Jeden z książąt górnośląskich, który nie uległ niem-
czyźnie, lecz zachował przywiązanie do kolebki swego rodu,
był Mykołaj II, pan na Opolu. Nie sprzyjał on ani Niemcom,
ani Węgrom, którzy w roku 1487 zajęli Śląsk, przemyśliwał
nad połączeniem księstwa swego z Polską. Nie tajna była
myśl jego królowi węgierskiemu Maciejowi, zaczęł by za-
pobiec oderwaniu się księstwa opolskiego od Śląska, polecił
staroście śląskiemu, aby Mikołaja i brata jego Jana w moc
swą dostać się starał. Spełnił rozkaz starosta i zwabiwszy braci
do Koźła, w silnej zamknął ich wieży w roku 1487. Dopiero po-
nowiszcy hołd i złożywszy okup w ilości 80.000 złotych, wy-
dostali się bracia na wolność. Sprawa ta nie odstraszyła
Mikołaja od powziętego zamiaru. Zdaje się, że nie zaniechał
go i wtedy, gdy po śmierci króla Macieja (1490 r.) Śląsk
z Czechami połączony został. Zniemczone Czechy i zniem-
czona wielka część Śląska nie mogły nęcić ku sobie owego
Piasta, który nawet jak i brat jego Jan nie władał językiem
niemieckim. Odpłacali Mikołajowi niechęcią książęta śląscy,
a niechęć ta zgotowała mu koniec tragiczny. Na zjeździe¹⁾
książąt śląskich w Nysie, podejrzewając książąt o zamach
na niego, rzucił się z pugińcem w rękę na Kazimierza cie-
szyńskiego i biskupa wrocławskiego Jana Rotha, ale ich nie
zranił śmiertelnie. Lud nyski chciał go zabić w kościele
św. Jakóba, gdzie się schronił Mikołaj przed zemstą. Wtrącono
go do lochu. Mikołaj chciał złożyć 100.000 złotych, gdyby
go puszczono na wolność. Sądem miejskim ławniczym został

¹⁾ Jest kilka wiadomości o tym wypadku, najobszerniejsza jest Butischa
(Prolegom. C. II § 7).

skazany na śmierć, gdyż książęta bali się brać odpowiedzialności na siebie. Przed tym sądem, odbytym pod gofem niebem, książęta oskarżali Mikołaja w języku niemieckim, a gdy tenże zażądał przełożenia na język polski słów ich, odmawiając zarazem mieszczanom prawa sądenia osoby książęcego rodu, nie dano mu nawet odpowiedzi. Został ścięty na rynku w Nysie i umarł z słowami na ustach: „O Niso, Niso, czyż dla tego przodkowie moi darowali cię kościołowi, abyś mi wydzierała życie!” Zgonu księcia Mikołaja II nie pomścił brat jego Jan II, ostatni z rodu książę opolski, ani król czeski i węgierski Władysław, który nie miał dość siły i sprężystości, by powagę swoją wobec butnych książąt dolno i średnio śląskich należycie utrzymać.

Po śmierci Mikołaja II był panem na Opolu Jan II Opolski, który nabył ziemię bytomską od Jana z Żerotina, magnata węgierskiego a ziemię raciborską odziedziczył po księciu Walentym. Umarł 27 marca 1532 r. ostatni z rodu Piastów, książę na Opolu, Raciborzu i Bytomiu, łagodny i pobożny Jan. Kamień jego grobowy z łacińskim napisem znajduje się w kaplicy św. Trójcy w kościele św. Krzyża w Opolu. Jan II Opolski pozostawił po sobie ogromne bogactwa. Skarbiec, który zagarnął cesarz Ferdynand I wynosił prócz wielu kosztowności około 600.000 dzisiejszych złotych. ¹⁾

Już za czasów ostatniego księcia opolskiego z rodu Piastów, Jana, znalazła nauka Lutra przystęp do Opoła. Z boleścią wystosował książę Jan, gorliwy katolik, list²⁾ w roku 1524 do Papieża Klemensa VII te słowa: „W podległych nam księstwach wicherzą ludzie luterskiej sekty, którzy straszne wzniecają rozruchy, wszystkie miejscowości niepokoją i wszystko, co święte depczą nogami. Znaczniejsi prałaci kościoła mego

1) W. Soński. Z przeszłości Śląska, str. 59, 73.

2) List znajduje się w tajnem archiwum watykańskiem.

w Opolu, opuściwszy swe siedziby hulają po wsiach i myślą tylko o tem, jakby zebrać jak najwięcej pieniędzy, które albo w niegodziwy i bezecny sposób trwonią, albo też jak sknery zakopują w ziemi i tak dla przyszłego antychrysta gromadzą bogactwa. Straszem jest i nie do zniesienia, że niektórzy z nich kilka razy do Opoła przybywszy, świętej swej karmielki, kościoła kolegiackiego nie odwiedzili, ani nawet pokłonem nie uczcili, lecz bezczelnie mimo niego przechodzili. Odziedziczywszy po przodkach pobożność i przywiązanie do kościoła, staramy się, aby niegodziwość nowej nauki nie ogarnęła prostego ludu. Wszędzie ludzie szydzą z Boga, Świętych, z postów, z świąt z kapłanów, z papieża. Zginęlibyśmy, gdybyśmy nie zapobiegali tym bluźnierstwom. Gdybyśmy tego nie uczynili, wtedyby księża i zakonnicy poszli za przykładem duchownych innych krajów którzy biorą sobie żony, opuszczają klasztory i to tylko czynią, co dogadza ich chuciom."

Książę Jan był jednak za słabym, aby się skutecznie oprzeć protestantyzmowi, pod jego następcami katolicyzm podupadł jeszcze bardziej, klasztory opustoszały, a wielu mieszczan chwyciło się nowej nauki. Zkądinąd też przybywali protestanci do Opoła, tak, że na początku XVII wieku dużo ich było w mieście i okolicy.¹⁾

¹⁾ Idzikowski, Geschichte der Stadt Oppeln str. 102 i n.

Genealogja Piastów Opolskich.

Władysław † 1159

|
Bolesław I. — Mieczysław I. — Konrad.

| † 1211.
Jarosław † 1201, |
Kazimierz I. † 1230.

|
Mieczysław II. † 1246. — Władysław I. † 1283.

|
Mieczysław. — Bolesław II. — Jakób — Kazimierz — Przemysław
† 1313. <Opawski> <Cieszyński> <Raciborski>.

|
Bolesław — Bolesław III. † 1368.

|
Władysław II. — Bolesław IV. † 1382.
† 1401. |

Bolesław V. † 1437. — Bernard. — Henryk. — Jan Kropidło
† 1421.

|
Bolesław VI. † 1460. — Mikołaj I. † 1486.

|
Mikołaj II. † 1497. — Jan † 1532.

1528.

Ordunek Gorny.

—*—

Poczena się Pirwszy Artikuł.

Gdyż starym Gornikom Ordunek z Pamięci wyszedł, tedy oto z Franckreichu.¹⁾ Ordunek na-
rządzamy, aby każdy podle niego się zachował, tak
a nie inaczey, to jest sens pirwszego Artikuł.

Drugi Artikuł.

Wiele i za co urzędnicy na Górach być maiąm.

Gorny Hettman²⁾ Żupnik³⁾ czterzey Przysięgli ro-
zumni Dzieśiatnicy Olbornicy Gegen Schreiberowie,⁴⁾
z tych każdy swego Urzędu ma a powinien patrzyć,
tak jak te niżey Artikuły okazane, a uczyć będám.

Trzeći Artikuł.

Urzędnicy Gorni bez dozwołenia nie maią Gor⁵⁾
budować od Gor nie odieżdżać ani się w inny
Handel wdawać.

1) Z Frankonji. Ustawa oparta została na polskich zwyczajach prawnych i frankońskich, jak to wyraźnie zaznaczonem jest w niemieckiej kopji z 16 wieku.

2) Starosta górniczy.

3) Górmistrz.

4) Kontrolerzy.

5) Góry — oznaczają kopalnie.

Hettman Żupnik nie ma bez Dozwolenia naszego Gor budować ani pod Przykrywką z nich Użytku oczekawać, ktemu też Schychtmistrzowie Huttmani bez Woli Żupnikowey nigdziey się brać nie mają. Aby w Niebytności Ich Szkoda nieiakowa niestała.

Szczwarty Artikuł.

Co za Urząd a Poręczenie jest Hettmańskie. Do wszystkiego Dobrego wieść, złe karać, a dobre miłować, A ma być wazon, jakoby sam Pan był, aż do Odmienia złey Miłości.

Piąty Artikuł.

Co za urząd jest Pana Żupnika ma Frysty¹⁾ dawać na wszystkie Metale, tam gdzie tego Moc ma, ma każdą cedułę zapisać, kiedy który Dzień, a od ceduły 1 Grosz, a od Szybu 18 Ła-trów być ma, daley uczy o Frystowaniu czytay kto chce Niemieccky.²⁾

Szosty Artikuł.

Jako się Frystownik³⁾ chować ma. Gdy już Frystu dostanie, tedy ma we dwu Nie-

¹⁾ Pozwolenia na otwarcie kopalni.

²⁾ Niemiecką ordynację.

³⁾ Przedsiębiorca górniczy, który otrzymał prawo wybicia szybu.

y Wały im wzięte być nie mogam, tesz ma być 18 Łatrów A od Zapisu dwoyga Pola Żupnikowi 4 gr. Przyśięgłym 1 gr. Pisarzowi 1 gr. być ma dano, tez może jeden drugiemu pokąd się nie przebiąm w Polu Kruszec kopać y skoro się przebiąm a oswiecąm maiąm niechać, aż Przysięgłi ziadom na doł, pod Pokutąm 50 Grzywien,¹⁾ A tam marszydę²⁾ uczyniom, ktorey nie maiąm ruszać pod Pokutąm 10 Grzywien.

Dziewiąty Artikuł.

Gwarcy, ktorzy Gorąm swąm gorą³⁾ suszą, ⁴⁾ Dziewiąte⁵⁾ albo iakąm Nadgrodań dawać maiąm.

Gdy Kołem albo inszymi Kunszty insze Gory suszą, że kruszec kopać Moc maiąm, ma 9 dano być, a gdzieby nie do końca szuszeli, ale trochę ma być podle uznania Żupnika a Przysięgłych tym co wzdry suszą nagrodzono być ma. A ktoby 9 dać nie powinien ma 2 albo 3 Niedziele Góre swąm obłóżyć a robić, a to aby okazał że bez Pomocy kunsztów kruszec swoy kopać może a

1) Grzywna = pół funta srebra, 16 łotów „grzywna słowiańska“ liczyła 48 groszy 36 szelągów.

2) Pomiary. (Znaki górnicze)

3) Sztolnią = podkopem.

4) Odwadniają.

5) Dziewiąta część produkcji.

gdy się to stanie a tak się okaże, nie ma 9 dawać, a ma to zapisać dać obwiadszy, że iemu Pomocy nie trzeba.

Dzieśiąty Artikuł.

Wody mająm być bez Szkody precz wywiezione, A żadne Płoczki między Gorami nie mająm być dopuszczone. Gdzie Wodę ciągnam, aby iam precz odwiedziono, aby inszym Gorom na Szkołę nie była, bez Dozwolenia Żupnika, a między Gorami Płoczki być nie mająm pod winam 10 Grzywien.

Jedenasty Artikuł.

Wiele Godzin Robotnicy w Szychtą robić mająm, A co też tym co robiam, albo po, czemu płacono być ma.

Robotnik ma 12 godzin za Szychtę robić, A jeden drugiego lozować. a nie wyieżdzać aż za=zwonią, a który Robotnik w Poniedziałek ziedzie, Sobotnią Szychtę całą ma mieć, A który w puł tego Dnia ziedzie w Sobotę tylko puł Szychty ma mieć albo mu zrazono być ma, a który nie wypowiedziawszy Roboty w Poniedziałek albo w Nie=dziele na Noc nie wynidzie, nie ma nigdziey fe=drowany być robotom, a nadto ma od Żupnika

karany, a gdy Robotnik 1 albo 2 Szychty przerobi, a potem nie wynidzie, za to mu nic nie ma być dano.

Dwanasty Artikuł.

Że żaden nad narządzonom Godzinie Robotnikom Jadła ani Picia dawać nie ma.

Żaden Gospodarz albo Sąmsiad Robotnikowi na naszych Gorach w Nocy nad 6 albo gdy Berglock zwoni ani gdyby na Robotę iść miał, żadnego Wina, Piwa, za Pieniądze, albo y na borg dawać nie ma pod Pokutą 1 Grzywny, a ma być zwoniono w Lecie 1 Godzinę à w Zimie 3 Godziny w Noc, a po zwonieniu żadnego Wina ani Piwa nie szenkować, też Robotnikowi nad 3 gr. borgowano nie ma być co nadto Sprawiedliwości nie ma być uczyniona, a gdy Robotnik za strawę winien może Myto iego zapowiedzieć, a przed innymi Długi to zapłacić.

Trynasty Artikuł.

Że żaden Gwarek ani Robotnik Kramow, ani Domow ani Węgielnic, Płoczek bez Żupnika, Pozwolenia nie ma, budować, a to pod Pokutom 5 Grzywien.

podle frystowney ceduły przeizdrzeć kiedy się po=
częło, a ma do nowey osobney ksiąszki a do sta=
rych także mieć, a około starych ma pilnie zapi=

Siedminasty Artikuł.

O tych ktorzy Częściam innym Części odpisuiam.

Tak kiedy kto komu Części przypisuie albo
odpisać da, tedy mu iuz być maia, a gdzieby się
potym jaka Zdrada stała, ma o to karany być,
a ten co Fortelu używał, do tych Części przy=

Ośminasty Artikuł.

Kiedy a iako maiam być Szychtmistrzowie
albo Pisarze przyimowani.

Gdy nowa albo stara Gora Ku Budowaniu
dopusci sie podle Ordunku tedy ten co frystował
z większą Połowicą Gwarkow a z Wiado=

Dziewiętnasty Artikuł.

Gdyby jeden dwa albo więcey Gwarków swoje Gory opatrzyć chcieli.

Jeśli jeden dwa albo więcey Gorę budować a te ¹⁾ Szychmistrzowi, aby się nimi ²⁾ polecamy tedy aby dobrze przysięgam zaopatrzone był, ma Hetman Gorny y Żupnik na to Baczność mieć.

Dwudziesty Artikuł.

Jako porządnie ma być Rachunek czyniony y płaca.

Ponieważ tymi Czasy przenienależyte a niesłuszne Zamkosty³⁾ od Gwarkow Żałoby były, tedy tak aby było Poruczenie aby rychtig szło niewięcey iedno co należy aby rachowano tak do Gory do Hutty Rosztow co Żupnik z Przysięgłymi ma wszystko przeizźdrzeć A coby naśli niesłusznego to zmienić, a ktory Gwarek pirwszy, drugi albo trzeci Tydzień Zamkostow nie da, tedy ten inszym Gwarkom za pirwszy Tydzień ma na $\frac{1}{8}$ puł Grzywny, drugi Tydzień 1 Grzywnę a trzeci Tydzień albo potym opłacić, chceli tedy na Woli tych, co budowały iego przyiąć y niechać.

¹⁾ Nieczytelne.

²⁾ Nieczytelne.

³⁾ Składka tygodniowa gwarków na wspólne roboty w kopalni, stosunkowo do posiadanych kuksów uiszczana.

Dwudziesty pierwszy Artikuł.

Jako Części opisowane być maiąm.

Pisarz nie ma bez Strony Części odpisować, chyba iżby mu za ślubił, a gdzieby kto przez to Szkodę miał, na Pisarzu tego szukać ma.

Dwudziesty drugi Artikuł.

Że Żupnik nie ma radzić, ani Książę a Spraw Szkodę innemu ukazować, albo y czytać dawać nie ma.

Że Żupnik nie ma radzić ani Książę komu nienależy okazować Uwarowania Szkody innemu.

Dwudziesty Trzeci Artikuł.

Jako się Żupnik z Wymierzaniem Operszałow¹⁾ sprawować ma.

Gdy Operszał całej miary mieć nie może, tedy Oppolnym Gorom na poły rozmierzon być ma.

Dwudziesty Szczwarty Artikuł.

Gdyby się przytrefiło, żeby Szyb Wodą zapuszczony był, a żeby Czachy²⁾ tonęły, albo na

¹⁾ Miejsce zbywające między kopalniami.

²⁾ Chodnik od jednego szybu czyli góry do drugiego, przebitka.

innym Mieyscu zasturcowano było to Żupnikowi oznaimiono być ma, żeby to obejzdrzał Pilność około tego miał albo tego gornePrzysięgłe narządził, żeby to pilno sprawiono było, a budowano y zasturcowano a zwłaszcza Gorę dolnom albo czachy, żeby to wedle Potrzeby oznaimiono było, Ktoby tego w czas o takowej Przygodzie nic nie oznaymił, ten dostatecznie karowany być ma.

Dwudziesty Piąty Artikuł.

Że pożyteczne Roboty Żupnik ma narządzić y niepożyteczne niszczyć, albo też niedopuszczać ma, na to y z Przysięgłymi szetrność mieć ma iąm go też gdyż od Uwarowania szkody broni, słuchać.

Dwudziesty Szosty Artikuł.

Że Przysięgli na dół zieżdzać mają Użytki zmyślać a od Szkody warować.

Przysięgli gdy Potrzeba mają na dół zieżdzać, a ieśliby co nieporządnie widzieli, zmienić nauzyć albo przy Zapisie Hetmanowi albo Żupnikowi oznaimić, a oni to powinni aby iuż naprzeciw Ordunkowi y na Szkodą nie było Gwarkom albo wszystkim w obec.

Dwudziesty Siodmy Artikuł.

Maiam Przyśięgli Żupnikowi poszłuszni być, a we wszecch Sprawach powinni maią się dać naleść a podle Poręczenia się iego chować.

Dwudziesty Osmy Artikuł.

O Dingach¹⁾ Lenszofie²⁾ iako Przyśięgli przy Gwarkach albo bez Gwarkow czynić maią a co im od tego być ma.

Niema³⁾ opuszczono być, Dingu Lenszofu bez Wiadomości Żupnika maią pierwey Przyśięgli ziechać oglądać a iesli Robotnik temu za dosyć czynił albo nie, obaczyć też potym dingować, co by bez Szkody Robotnika y Gwarka było, też zaś Przyśięgli, Ding odbierać maiam.

Dwudziesty Dziewiąty Artikuł.

Gdy Lenszownicy albo Dingarze przy Smowie obstać nie mogą.

Ci co Dingi Lenszofy przyimuiam, maiam pilnować, iakby podle Smowy obstali, okrom tego iżby co pilniey czirpieli a robieli tedy ma przyśięgły oto baczyć a nagrodzić, gdyby tedy Lenszofnik

1) Uгода od roboty od łatra bieżącego szybu — chodnika — sztolni — i t. p.

2) Zarobek górnika płatnego od kibla wydobytej rudy.

3) Nieczytelne.

pilny był a na Myćie tym co ma obstać nie mógł albo y na Dingu. Też na to Przysięgli i Gwarcy wzgląd mieć maiał, aby pilny Robotnik a wierny zapłaty dostał y poprawy to iest, gdyby na tym Dingu obstać nie mógł.

Trzidziesty Artikuł.

Że na Dingach albo Lenszofach Szychtmistrzowie Hutmani żadnego Użytku albo Botkow mieć nie maiał.

Żadnych Użytkuw a Dingow, Lenszofow Huttmani albo co Urząd u Gory maiał pod Pokutą oczekiwać maiał.

Trzidziesty Pirwszy Artikuł.

Gdy Robotnik od Dingu albo Lenszofu uciecze nie ma na żadnym Szybie Robotą fedrowan być, ale ieszcze ma od Urzędu dobrze karany być.

Trzidziesty Drugi Artikuł.

Jako Urzędniki a sprawce przyimować, Gorne Huttmany, Pisarze.

Większa Część Gwarkow ¹⁾ co się z woli y to z woli Żupnika maiał Huttmana Pisarza i inni Sprawce gorne obrać, coby pilni a wierni byli, a aby

¹⁾ Nieczytelne.

przysięgli, a jeśli by Szkoła przez ich niepilność się stała, aby zapłacili A gdzie by Fałsz jaki czynieli podle Zasługi Ostrością karani tacy być mająm.

Trzidziesty Trzeci Artikuł.

Jako wiele Szybów może Szychtmistrz opatrować.

Naiwięcey 6.

Trzidziesty Szczwarty Artikuł.

Kto Moc ma Sychtmistrza albo Pisarza Gornego odsadzić.

Hettman Gorny albo Żupnik z wołą Gwarkow ma Moc z Urzędu wysadzić, ale Gwarcy bez Hettmana albo Żupnika ich odsadzić nie mogąm.

Trzidziesty Piąty Artikuł.

Jako Sychtmistrzowie Pisarze Gorni Gwarczkie Pieniądze y inne Rzeczy należyte opatrzyć mająm.

Mają wiernie nimi skupować y dobrze ie zachować, przez to Fortelu na Szkołę Gwarkąm, na Naczyniu nie używać, sami na się ani żadnego innego.

Trzidziesty Szosty Artikuł.

Jako Szychtmistrz na Huttmana y na Robotnika ma Szatrność mieć.

Szychtmistrz a Huttman w iedney Gorze Braćia albo Przyiaciele bliźcy nie mają być dla Podeyzdrzenia Ale Szychtmistrz na Huttmana baczyć ma, aby Robota pilna była a dobra zupełna Szychta. A gdyby tego nie wykonał zupełney Szychty jak należy, ma temu na mycie uięte być y Karanie pociąć też Huttman albo sz ¹⁾ Robotnikow aby u niego do stoła chodzily albo pili nęzić niema.

Trzidziesty Siodmy Artikuł.

Szychtmistrzowie mająm wszystkim Robotnikom Miona y Przewiska a co ci robia. Kto Robotę robi wiedzieć Ich naterminować do rachunku pociąć żeby się iako komu płaćć wiedziało a też Wiadomości a Woli narządzenia Żupnikowego, tak że y w Szychcie przepuszczenia mieć nie mająm.

Trzidziesty Osmy Artikuł.

Jako Quartalne Pieniądze dawane opatrzone, a iako nimi płacone być ma.

¹⁾ Nieczytelne.

Każdy który Gorę w Mocy ma, a gdy się robi $\frac{1}{2}$ gr. na każdy Tydzień od niey dawać te pieniądze maiam być w Ratuszu chowane we Skrzyni a trzy klucze być maią, Hettman jeden, drugi Olbornik¹⁾ a trzeci Gegenschreiber, z tych Przysięgłym płacone być ma.

Trzidziesty Dziewiąty Artikuł.

Jako Rachunek czynion być ma, albo szły-
szan, a iako się przytym zachować ma.

Ma Hettman Gorny Żupnik y inni ktemu należący Urzędnicy na każdy Quartał od Szycht-
mistrzow albo od tych co Gorę w Mocy maiam a tych używaiam, iako się urządzieli, co a wiele robieli Rachunek odebrać, o wszystko się wywie-
dzieć a gdzieby przez nieopatrzność nieco Szkody obaczyli, kto to uczynił a niedoyzrdzał, gdyz mu to powierzono, aby Szkodę nagrodził a gdzieby się Falsz okazał srogo karany być ma.

Sterdziesty Artikuł.

Kiedy a jako Szychtmistrzy y Pisarze Gorni z Rachunkiem gotowi być maiam.

¹⁾ Poborca dziesięciny górniczej w naturze uiszczanej.

Kiedy a iako każde Świerc Roku w Sobotę przed Quartałem ma każdą Rzecz Niemieckim Językiem spisać co przyjął, na co wydawał, co ieszcze iest particulariter, aby zterminował, a iesli iest co gotowizny, aby iąm przy Regestrze położył.

Sterdziesty Pirwszy Artikuł.

Żeby kruszec pięknie płokali, a lutrowali.

Gdzieby nie pięknie sprawieli, dla Olbory¹⁾ naszymy nie ma Olbornik mierzyć, ażeby pierwey Przyśięgli Gorni oglądali, ażeby nie mierzyli pługawych pod Winą 10 Grzywien ale niechay go znowu wymnią. Też bez Woli Olbornika nie maiąm mierzyć ani Płoczek brać miary ani ołowa nieważonego a cechowanego nie przedawać, albo rozwozić, pod taką Winąm towaru ktoby go sprzedał, też waga ma być prawa a zgolene Haki²⁾ wyrębować a do wyścia wolności albo woli naszymy a karać go Centrierą $\frac{1}{2}$ gr. ważnego ma to ważnik wyrachować powinien.

¹⁾ Dziesięcina górnicza uiszczana panu rządzącemu za pozwolenie kopania w gruntach będących jego własnością. Zwykle był to dziesiąty centnar, korzec lub kibel w naturze oddawany (bywał też i dwudziesty).

²⁾ Hak, siekierka, którą ważnik po odważeniu ołowiu gwareckiego i po wybiciu numerów ile centnarów ważył, oraz pobrania opłaty, wybijał znak, na dowód opłacenia.

Sterdziesty Drugi Artikuł.

Co Olbornik albo Gegenschreiber czynić maiąm.

Maiąm naszą Olborę y Nieczkowe¹⁾ co nam należy pilnie wyupominać aby nam nasze co należy, nie zginęło a to na poczcie oddać.

Sterdziesty Trzeci Artikuł.

Aby żaden na Hucie wypożniony nie był.

Ażby pierwey swoje ponieważ począł Kruszec ierz²⁾ porobić, to iest komu pierwey Si³⁾ a niech dorobi iako należy, aby Szkody przez Odechpnienie nie podiał.

Sterdziesty Szczwarty Artikuł.

Aby każdy Tryb⁴⁾ na Hucie z Wiadomością Żupnika czyniony był.

Poruczamy aby Gwarczy bogaty Ołow gdy chcą probować, dał Żupnikowi oznaymić pirwey wiele Centnarow sadzą, a żeby Proba dana była pod Winą 1 Grzywny.

1) Opłata po groszu, uiszczana niegdyś w Olkuszu dla Króla od każdej niecki wydobytej rudy. Gdy za Zygmunta Augusta zamiast poboru olbory w kruszcu t. j. w srebrze i ołowiu, dozwolono pobierać ją w rudzie, olbornik odmierzał ruszty, i dziesiąty ruszt, a w razie połowicznej olbory, dziewiętnasty ruszt rudy pobierał dla Króla, prócz tego na koszta wytopu czyli iak to zwano na sprawę, albo sprawienie kruszcu, płacili gwarkowie grosz od rusztu rudy, i tę opłatę zwano groszowem.

2) Nieczytelne.

3) Nieczytelne.

4) Trybowanie = odciąganie srebra.

Sterdziesty Piąty Artikuł.

Aby Gwarek albo Huttny Pan ieden drugiemu Robotnikow nie odłudzał a Mytem nie przesadzał.

Żaden nie ma to iest ieden drugiemu Jego Robotnikow, Rosztrzow¹⁾ Szmelczyrzow odłudzać ani nienależytem Mytem płacić, ani Robotnika nie fedrować Robotom, ażeby go pirwey pirwszy Pan iego przepuścił, pod Winą 5 Grzywien.

Sterdziesty Szosty Artikuł.

Jako a w wielu Częściach ieden drugiemu części gwarować powinien.

Jeśli ieden drugiemu Części odprzeda daruie tedy temu co kupi albo dostanie 4 niedzielach przypisać ma, a ten co mu dadzą ma wtym by co takiego wznikło, nie będzie mu odpisać potym powinien chybaby Przyczyna szłuszna w tym była. Ze ten co kupił aby mu gwarowane były, Ktemu przyść nie mógł, a kto w Księgach nie ma zapisano, takowy ani ma być za Gwarka między innemi.

Sterdziesty Siódmy Artikuł.

Gdy się Przedawca naść dać nie chce.

Gdy Przedawacz albo Kupiec być nie może, albo się naść dać nie chce, tedy Strona ktora wzdzy

¹⁾ Prażelników.

stych iest, ma iść do Hettmana Gornego albo do Żupnika a oznaimić, iako sie gwar ieden drugiemu stać miał, a tego nie masz, tedy ma być na tym iuż dosyć. A ieśliby sie naszło, żeby w tym Szybalstwo nie ¹⁾ było ma to być ostro karano.

Sterdziesty Osmý Artikuł.

Poniewasz także nie potrzebne Prawa gornego trzymanie Szkody niemałe sie zbiegaiam narządzamy y postanowiamy, żeby żaden Gwarek, żeby sie Gornych Spraw dotykało, żadnego Prawa bez woli naszego Hettmana a Żupnika nie trzymaly, ale naszym pomienionym Urzędnikam albo Dozorcam to do Wiadomości podališmy, żeby to wedle szłuszności uwazyli a rozsądziely.

Sterdziesty Dziewiąnty Artikuł.

Co nasz Bormistrz z swoim Radam handlować y sądzić ma.

Poniewasz na naszych Gorach Niemieccki, Czeski y Polski Lud Gwarcy y Robotnicy sam, narządzuujemy, aby Bormistrz ²⁾ był takowy, coby obojętną Mowę dobrze umiał, do kto-

¹⁾ Nieczytelne.

²⁾ Burmistrz miasta Tarnowskich Gór. Mowa tu o wolnem mieście górniczem „Tarnowskich Gorach“.

mieli, karać y Moc maiałm, a wszak takie Winy albo Pokuta Rachunek z tego uczynić maiałm, kazdy Rok.

Pięćdziesiąty Trzeci Artikuł.

Jako Żupnikowie, Woyt y Rada na Gorach mogą y Moc maiałm wszelkie a złe wszeteczne sprawy przed się wsiąść y karać.

Gdyby się w Mieście¹⁾ iakie nierządy a wszeteczeństwa zbiegły, ktore Żupnikowi karać nie należą, tedy ma Rada albo co Urzędy maiałm dla Pokoia lepszego moc takowy Występek a wszeteczeństwo a do Posłuszeństwa przywieść. Za Summa złość karać aby winy ktoreśmy im z Łaski a do woli naszey puścićeli, a to dla wychowania Osob urzędowych każdy Rok wyrachować urzędnikom naszym powinni.

Pięćdziesiąty Szczwarty Artikuł.

Że Morderce na Czasy wieczne z Gor odkazani być maiałm.

Gdo na Gorach albo przy Gorach bez szłusznego Bronienia się pokazuie kogo zabiie temu ma Miasto a gory by się trzeba oto y zgodził na wieczne Czasy zapowiedziane być.

¹⁾ W Tarnowskich Górach.

Pięćdziesiąty Piąty Artikuł.

Aby ci Miono Boże bluźnią, a na przeciwko Panu Bogu źle mowią, karani byli.

Narządzamy Ci co przysięgaiam Miano Boże bluźnią, aby tak na Gardle albo na Statku karani byli a ktorzy by Gospodarz w Domu swoim Przysięgi a Bluźnierstwo szyszał a Urzędnikam naszym nie oznaymił, a niego sie to pokazało, tedy po każde ma Winy do komory naszej 10 Grzywien dać.

Pięćdziesiąty Szosty Artikuł.

Co Żupnikowi od Frystu y od innych Rzeczy należy.

Żupnik ma od Frystu 1 Grosz od Pieczęci 1 Grosz od Marszydy Przysięgłym 2gr. to mają Gwarcy z obu Stron płacić a sznurą Żupnikową mierzone być ma, a nie ma sie za ony Marszy dawać, ani mierzyć, sam bez Żupnika a Przysięgłych Pozwolenia pod winą 5 grs. Też mu należy od Huttneho mieysca 15 gr. a od węgielnic 4 gr. od Płoczek a od Rostow 8 gr. od placu na Domena na Kram na Jatkę, od kazdego Mieysca 1 gr. od dwoyga Pola Żupnikowi 4 grs. a Przy-

a każdy Quartał albo gdy czas przydzie naszemu
Żupnikowi a Radzie ztego Poczet uczynić

Pięćdziesiąty Dziewiąty Artikuł.

Jako Waga Ważnikowi opatrzona być ma.

Ważnik ma Przysięgły być, w Doma zawsze
ma być, aby Gwarek przezeń Szkody nie miał,
Aby też Ołow nie zginał, też Centnar prawy aby
był, a zgołemy Hak ma być ze Sztuk wycięty,
a od każdego centneru do komory $\frac{1}{2}$ grs. Gwarek
dać ma, a ważnik to wyrachować a ważnikowi
od Ważenia każdy Sztuki $\frac{1}{2}$ grs. a to $\frac{1}{2}$ grosza ma
kupiec i Przedawca płacić a od kładzenia co
ważnik na wozy kładzie Forman mu od sztuki
 $\frac{1}{2}$ gr. dać ma, a on na to Czeladź ma mieć,
a ktoby swoy ołow bez ważnikowey Wiadomości
na Wozy kładł ma być Winą karany.

Sześćdziesiąty Artikuł.

Jako węgle ma być kupowane, a iako sie węglarze
sprawować mają.

Hutny Pan albo Gwarek mają iednostainie
kosze albo miarę mieć, iako nasze Hutty mają,
a Węglarze dobre węgle do Rosztow, a nie Proch
albo Motłoch suć, a aby Mierzyca spusobiona

była, a wiele mierzyć w kosz być ma narządzo-
niech będzie, a Węglarzowi za kosz 12 gr. dać
się ma a kto przestąpi od urzędów naszych Winą
5 Grzywien karany być ma.

Sześćdziesiąty Pierwszy Artikuł.

Co każdy Robotnik w Gorach, Hućie, Płóczkach
do tegodnia albo za Schychtę zapłatę mieć ma.

Huttmanowi za Tydzień gdzie przy Gwałcie 36 grs.

A gdzie Wody nie masz 24 „

Kopaczowi za Tydzień przy Gwałcie. . 18 „

A gdzie Gwałtu nie masz za 2^{1/2} „

Haszplarzowi, Tragarzom za tydzień . . 2^{1/2} „

Rormistrzom od rury 12 „

A myta za Tydzień. 12 „

Płóczkowi za szychtę 3 „

Traitacznikowi¹⁾ za szychtę 1^{1/2} „

Hauscy ²⁾ Rosztarze mają wielkie Roszty³⁾
stawiać iako y w Polszcze, kruszec wysnażyć
drobny zwieść, a od każdego ognia na 2 grs. nie-
dawać, a ma to sobie Chłopy chować tym płacić
ma na Szychtę po 1/2 gr. zawzdy gdy wiatr w nocy

1) Robotnik, donoszący rudę w trajtakach (trajtak, kosz lub niecka do
rudy) do płóczki.

2) Nieczytelne.

3) Kraty paliska pieców płomiennych, muflowych i innych naczynnych.

y we dnie okrom święta wielkiego palić, a od cagli gdy ie nayspierwey zpłocze od kazdy Niecky 2 gr. a co drugie, raz pod cagle z drugiey Wody po 4 gr. a kto chce może też robotę każdą zdyn-gować.

Sześćdziesiąty Drugi Artikuł.

Że Zapowiedź albo aresty u Żupnika sprawowane być mają.

Co gorne rzeczy są a Zapowiedzi trzeba u Żupnika szukać a gdo do 2 Niedziel dosyć zapowiedzi nie uczyni, iuż nie ważna, a gdy ośiadły Gwarek a tu mieszka, Robotnik nie ma mu Mocy zapowiadać, ale na niego albo na Factora iego Żupnikowi żałować, a gdyby nie zapłacił, tedy zapowiedź ma lopuszczona być, a podle Prawa postępować, a gdy Ołow co zapowiedzi iest, nie ma ruszany być pod winą 50 grzywień, chyba by go wierzono u Urzędu a gdy swoię zapowiedź na szkodę chce, wyręczyć, a tego co zapowiedział albo mocnego iego niemasz niema kruszeć albo zapowiedź na szkodę leżeć, ale na szłuszne ręknoimę wydane być ma, a kto zapowiedź czyni a do 6 Niedziel pokaże 2 Niedzieli zapowiedzi nie odnawia moc nie waży, ale

gdo iest sie tak chowa tedy stronę do Prawa da y może dać obesać, a gdy wiele zapowiedzi na iednę Rzecz iest, ma naprzod płaczono być zarobione Myto potym za Ołow za Kruszec gdy zapis tego iest potym egarstwo¹⁾ potym urządnie Ręnkoiemstwo a potym inne wszystkie Długi iesli u Żupnika Bormistrza y Woyta Zapowiedź sie stała maią płacone być.

Sześćdziesiąty Trzeci Artikuł.

Że Gwarcy wswych Gorach w niektore Święta iako y indziey maią dać.

Gdyż w Roku Swiąt iest wiele A ugor koszt a nakład wielki musi tedy y we Święto robiono być, też y na Gorach gdyż wody wielkie, tedy tesz y tam może w Święto robiono być.

Sześćdziesiąty Szczwarty Artikuł.

Jako sie przy gzynkowaniu²⁾ szybow chować maią.

Dingarze gdy nowy albo stary szyb zgzynkować się podeimią, nie maią go od razu iedno 3 stosy na zwyż podnieść a co wyżey wyniosą płacić Gwarcy nie powinni.

¹⁾ Nieczytelne.

²⁾ Szyb lub szybik spuszczać lub pogiębiać.

Sześćdziesiąty Piąty Artikuł.

Jako drogo Gwarczy albo Szychtmistrzowie od tych
Drwa rąbią drwa kupować mają.

Ci co Gwarkom w Leśie Drwa rąbią wku-
pionych Leśiech 6 Piędzi wdłusz Łatr po 3 grs.
a do rosztow 4 Piędzi długie 2 grs. a gdy Robot-
nikom Las kupny, tedy długie Drzewo po 4 grs.
a ktotkie po 2 grs. a ma od ziemie na wsze strony
Łatr być na szerzy na zwysz a to Przyśięgli
mierzyć mają pod Pokutą 1 Grzywny, aby tak
czynili i robieli.

Sześćdziesiąty Szosty Artikuł.

Jako Kruszec y Ołow chowany a opatrzony być ma.

Gdy się naidzie że często kruszec y ołow
rosztowy ginie a indziej przedawiają, a tak wszystkim
w Obec poruczamy, aby się na to udali obste-
lowali ktoby taki karać go podle zasługi, też na
Płoczkach, y ugur mają dać pilnować aby Szkody
się niedziały.

Sześćdziesiąty Siodmy Artikuł.

Aby żaden Lenszofnik albo Robotnik Gwareczkiego
Kruszczu który on wyrzeryżł, Inszemu nie przedawał.

Lenszofnicy choćby im Gwarczy Zamkost
dłużni byli Kruszcza innemu przedać nie mają,

ale żalować na Gwarka iako wysz opisano Żupnikowi, a ma mu Sprawiedliwość, a kto by sie tego ważył ma na Garle y na Statku karany być.

Sześćdziesiąty Osmy Artikuł.

Jeśli z Pozwoleniem Żupnikowym podle or= dunku naszego w polu między albo podle inszych Szybow iednym albo więcey ¹⁾ wkroczył, a te swoje szyby obłożył, a bez wszelaki Prze= kazki y Sporki swoy Herszyby²⁾ do spadku przy= wiodł, y dogzynkował, ten może bez Prawa by trzeba kdrugiemu sie przybliżył, potomnie od swoiey Roboty nie odegnan był.

Sześćdziesiąty Dziewiąty Artikuł.

Jakim Obyczaiem Gora ma być położona.

Gdy Gwarcy przed Wodą robić nie mogą, kruszczu że wszystkiego nie wiele, tedy mają Przyśięgłym obwieść, że przed wodą robić nie może, ale położyć muszą dla wiary ieśli temu tak. A tak mają ci Gwarcy co obwodzom a położyć

¹⁾ Nieczytelne

²⁾ Herszyb w dawnych kopalniach olkuskich (1432). Przy udzielaniu pozwoleń gwarkom na kopanie, żupnik wyznaczał punkt, w którym miał być bity szyb główny, czyli erszyb, a na 24 łatry w każdą stronę mógł gwarek wybijać szyby poboczne.

chcą, opolnym co przy nich rąbią aby swe opatrzyli opowiedzieć że iuż wyprzęgą.

Siedmdziesiąty Artikuł.

Jako Bormistrz Dziesiątniki podle Lidzby obecney narządzić ma.

Poruczuiemy żeby Bormistrz na Gorach Dziesiątniki narządził, a każdy Dziesiątnik, samsiadow albo i komornikow innych co pod sobą miał, aby Czasu Potrzeby a Gwałtu gdyby zazwoniono zarazem przed Ratusz stanął, a ktoby w tym nieposłuchał, ma winien karany być, a gdyby Potrzeba była, Złodzieia, Morderza poimać, też na Pomocy maią być, aby do kaźni wzięty być mogł.

Siedmdziesiąty Pirwszy Artikuł.

Aby żaden bez Dozwolenia żadnych Drew, pokiby ukazano niebyło nierąbał.

Aby dla Gor Drzewo chowane było, poruczamy wszystkim na Domy na kauy, na Roszty, na Węgle y na inne Potrzeby, aby Drzewa nie rąbali bez wiadomości a Pozwolenia naszego Hettmana Świerkłańskiego¹⁾ y Forstmistrza winą srogą 10 Grzywień.

¹⁾ Świerklaniec, siedziba starosty górniczego.

Siedmdziesiąty Drugi Artikuł.

Aby Żupnik z tymi 4 Przyśięgłymi gorne Sprawy pięknie układnie handlował coby kolwiek sprawował, y słuchał a coby wdobne wkładem przywieść nie mógł, tedy jako z tym podle Ordunku porządnie postępowano być ma.

Żupnik z Przyśięgłymi każdy Dzień 1 Godzinie na Ratużu być ma słuchać co Potrzeba między Gwarky, ich Żałoby przeszlyszyć, pięknie rozprawić nie wszystko do Prawa mieć, też Przysięgli mają gdy ich potrzeba na doł ziechać, a ieśli na Lenszof dać, czyli na Gwarki robić oglądać. A coby rozstrzygnąć nie mogli do Prawa odłożyć mają. 4 Rayczy albo wszyscy przy Prawie siedzieć mają, a Ortelem sprawę wydać A ieśli Stronie krzywda sie widzi może do nas appellować, albo do naszych Rad, albo ich sprawę odesłać a to wnet nie odchodząc ma appellować, a ma ten co appelluie 2 guld. do naszej komory podle Obyczaiu położyć.

**To tak iest Gornego Ordunku Artikułow
72 okrom.**

Abszydow, ktorych iest wiele.

Po tych Artikułach, Jako to sam porządnie spisane, naśladiuam Przysięgły naprzod Żupnika

a potym inszych Urzędnikow iako y Mieyskich
y inszych Huttmanow, Pisarzow, Smelcerzow,
Probierzow zc.

Ostatnie. Książę Porucza Aby tak nad tymi
Atrikuly Ręńka trzimana była, A gdzieby Urzędnicy
tak nieczynieli srogiego karania od nas oczekawać
maią.

Actum na Opolu w Strzodę po świętym
Marcinie.

Anno 1528.

Miasto Tarnowskie Góry w XVIII wieku.

I.

II.

Herb I i II nadany urzędowi górniczemu i miastu Tarnowskie Góry
w roku 1529 przez księcia Jana Opolskiego.

III.

IV.

V.

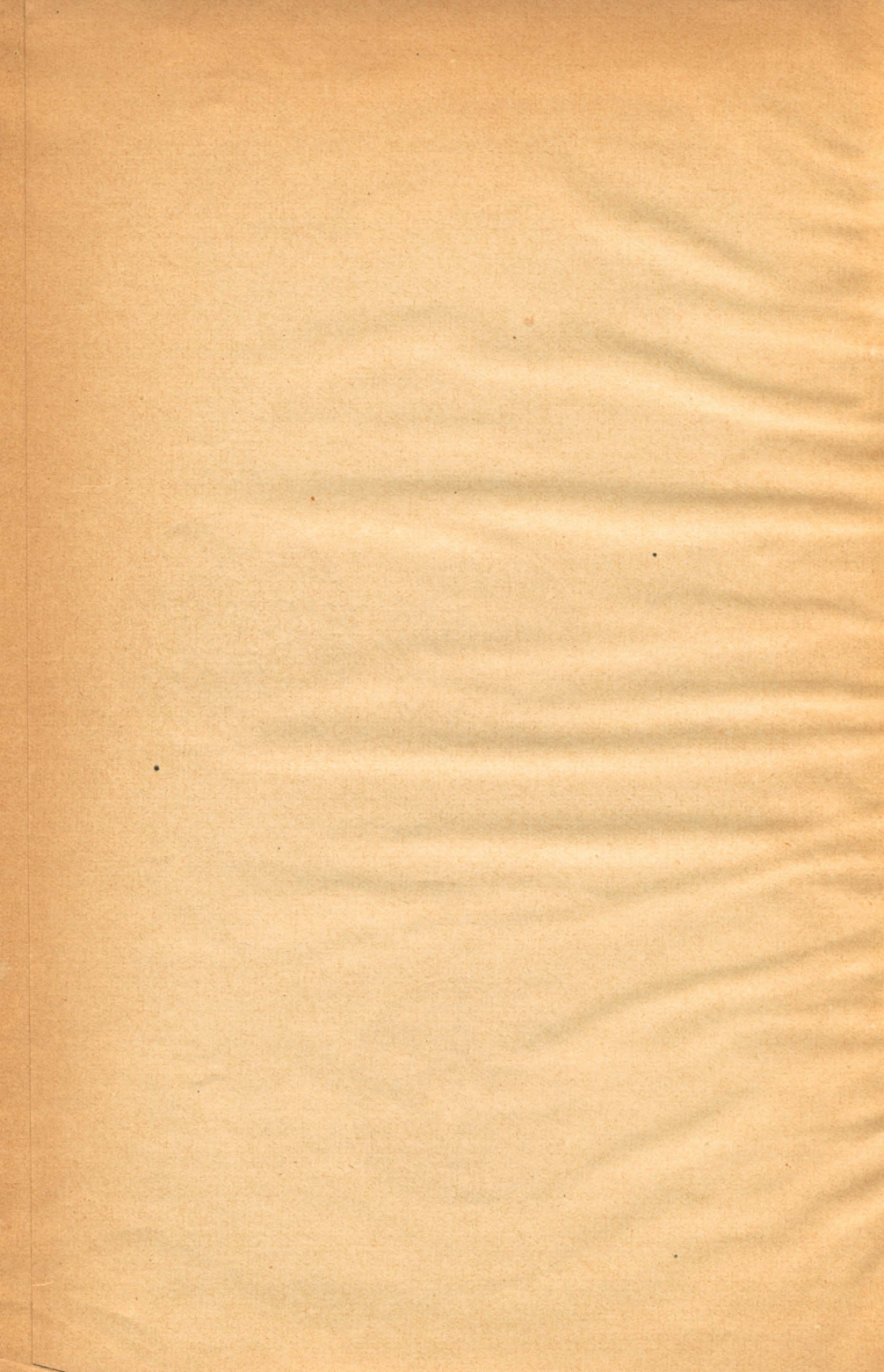

Herb III, IV i V nadany miastu Tarnowskie Góry w roku 1562
przez margrabiego Jerzego Fryderyka.

VI.

Herb VI nadany miastu Miasteczko w roku 1561
przez margrabiego Jerzego Fryderyka.

Treść.

	Strona
Wstęp	3
Książę Jan Opolski	9
Ordunek Górny	13

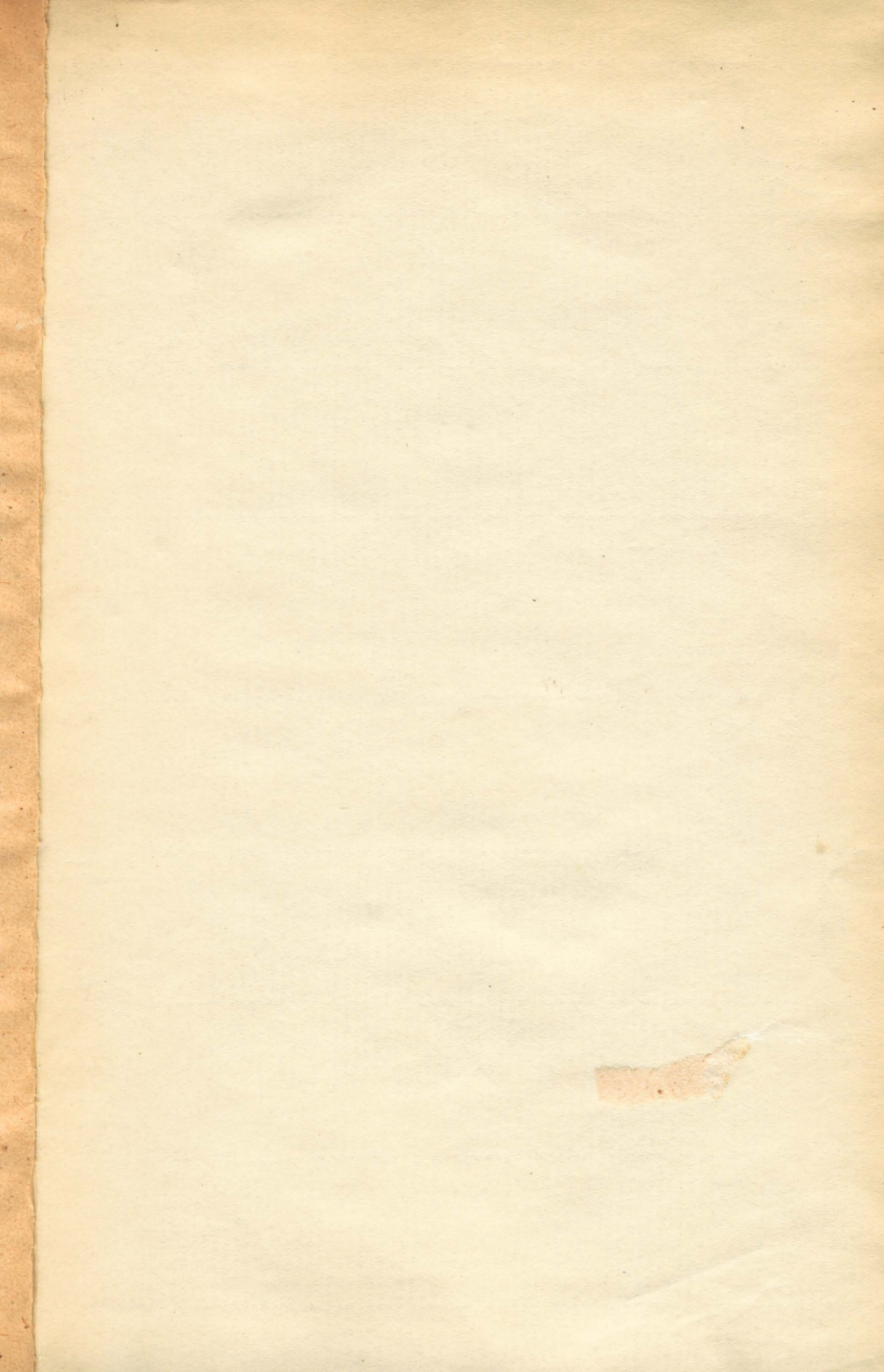
Ilustracje.

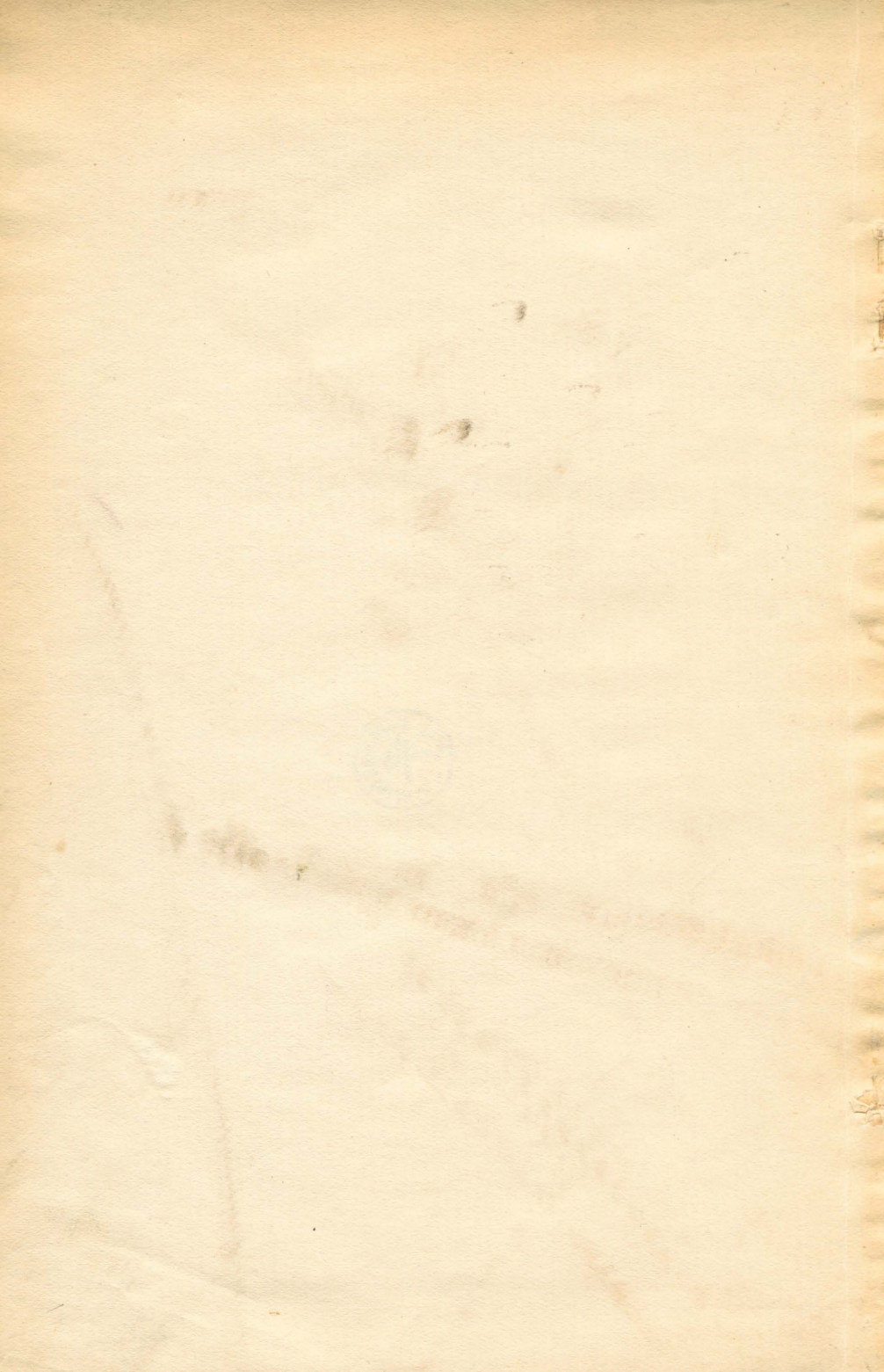
- 1) Ruiny zamku Piastowskiego w Opolu z 16-go stulecia.
- 2) Pomnik marmurowy księcia Jana Opolskiego w katolickim kościele parafjalnym św. Krzyża w Opolu.
- 3) Miasto Tarnowskie Góry w XVIII wieku.
- 4) Herby nadane urzędowi górniczemu i miastom Tarnowskie Góry i Miasteczko przez księcia Jana Opolskiego i margrabiego Jerzego Fryderyka.

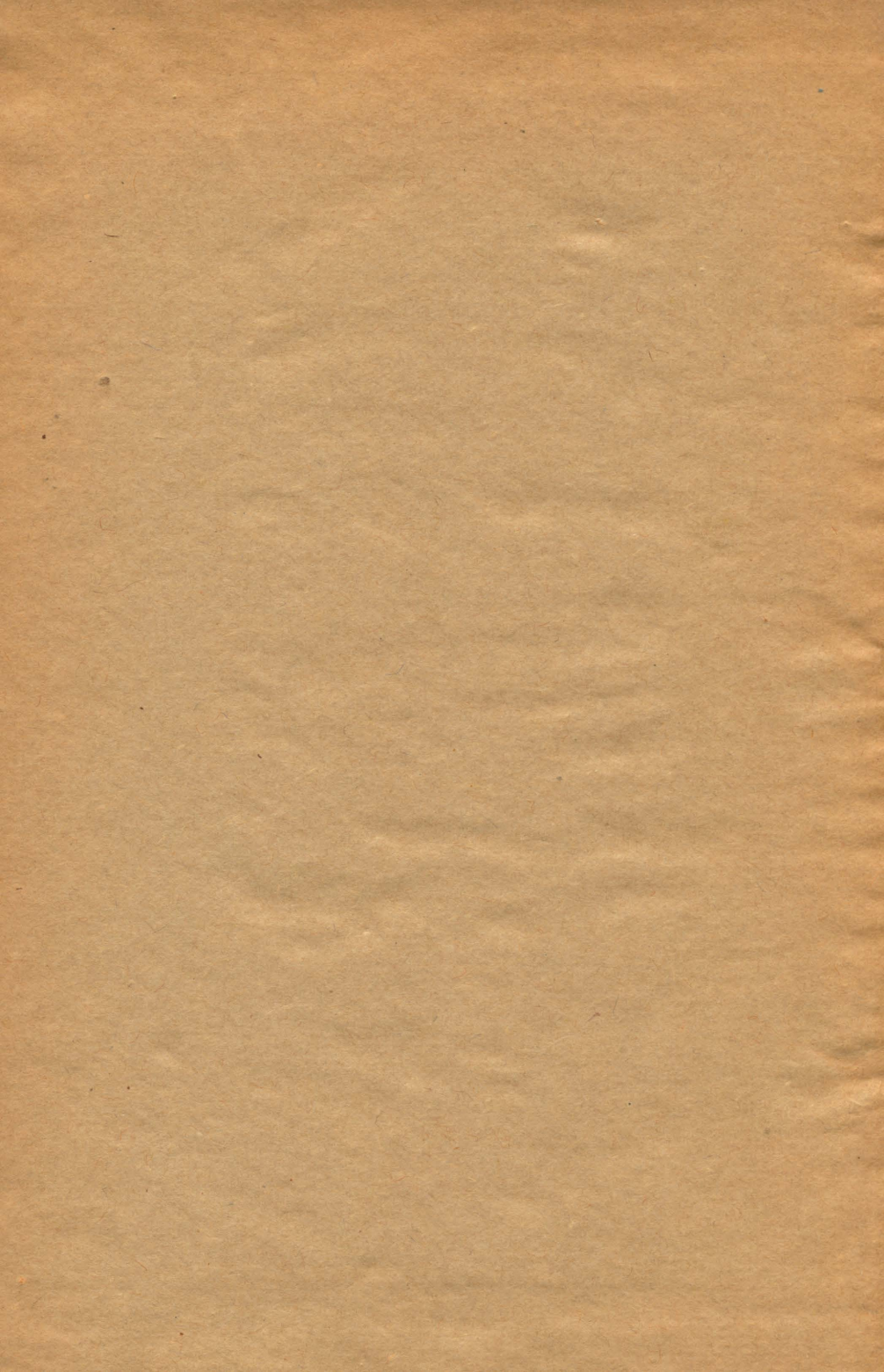
Omyłki druku.

Strona	Wierz	Zamiast	Ma być
4	18	frankońskim	frankońskiem
4	24	miejskim	miejskiem
5	9	wówczas	wówczas
5	12	usadownienie	usadowienie
6	11	wskazują	wskazują
9	4	Mykołaj	Mikołaj
9	9	Mikołoja	Mikołaja
9	12	ponowisz	ponowiwszy
13	6	Artikuł	Artikułu
30	11	podiał	podiał
33	1) 2) 3)	Nieczytelnie	Nieczytelne

BIBLIOTEKA
GŁÓWNA

AKADEMII
GÓRNICZO
HUTNICZEJ

2772

Nie

wypożycza się

NZB 2709